

Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto

Juha Kilponen

Muistio

13.10.2022

SP/FIVA-EI RAJOITETTU

Julkinen

1 (5)

Asiantuntijalausunto eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle asiaan HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

1 Euroalueen ja kansainvälisen talouden näkymät

Nykyinen energiakriisi koskettaa erityisesti euroaluetta, koska euroalue tuo merkittävän osan käyttämästään energiasta. Esimerkiksi vuonna 2020 tuontienergian osuus oli yli 60 % euroalueella käytetystä energiasta.

Energiainflaatio kiihtyi euroalueella Eurostatin tuoreimpien syyskuussa julkaistujen arvioiden mukaan 40,8 prosenttiin edelliseen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Koska energiaa tarvitaan ostamiemme tuotteiden ja palveluiden tuotannossa ja kuljetuksessa, energiahintojen pitkittynyt nousu näkyy tuotteiden ja palveluiden hinnoissa. Elintarvikkeiden hinnat nousivat 11,8 % ja palveluiden hinnat 4,3 % syyskuussa. Teollisuustuotteiden hintojen nousu on kiihtynyt 5,6 prosenttiin euroalueella.

Energiahintojen nousu selittää kuitenkin enää alle puolet kokonaisinflaation kiihtymisestä euroalueella. Tämä kertoo inflaation laaja-alaisuudesta ja pitkittymisestä. Inflaation kiihtymisen taustalla on muitakin kuin talouden tarjontatekijöitä.

Kriisin kasvuvaikutukset tulevat hitaammin kuin vaikutukset hintoihin, mutta kesän aikana kasvunäkymät ovat heikentyneet selvästi. EKP ennustaa euroalueen talouden kasvavan 0,9 prosenttia ensi vuonna ja 1,9 prosenttia vuonna 2024. EKP on laatinut lisäksi pessimistisemmän, ns. alasuuntaisen riskiskenaarion, jossa energian hinnat jatkavat nousuaan myös ensi vuonna ja epävarmuus pysyy laajempänä kuin perusskenaariossa. Tässä skenaariossa euroalueen talous supistuisi ensi vuonna 0,9 prosenttia ja inflaatio pysyttelisi lähes 7 prosentissa (vrt. perusskenaarioon, jossa euroalueen bkt kasvaa 1,9 prosenttia ensi vuonna ja inflaatio on 5,5 prosenttia).

Keskipitkän aikavälin talouskehitys euroalueella riippuukin siitä, miten EU-maat onnistuvat ratkomaan energiakriisiä. Tähän tarvitaan koordinoituja toimia EU-maiden kesken. Uusiutuvan energian tarjonnan odotetaan kasvavan koko ajan, mutta lyhyellä aikavälillä talousalue on sittenkin yhä riippuvainen maakaasusta. Niinpä tarjonnan lisäksi lyhyellä ja myös keskipitkällä aikavälillä

Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto

Juha Kilponen

Muistio

13.10.2022

SP/FIVA-EI RAJOITETTU

Julkinen

2 (5)

joudutaan kiinnittämään huomiota energian kysyntään. Energian säästämiseen tulee antaa riittävästi kannusteita samalla, kun politiikkatoimet tukevat rajoitetusti heikoimmassa asemassa olevia kotitalouksia ja yrityksiä.

Pidemmän aikavälin kehitys euroalueella riippuu tuottavuuden kasvusta sekä toimivista työmarkkinoista, jotka pidentävät työuria sekä lisäävät työn tarjontaa kaikissa ikäryhmissä. Tuottavuuskehitykseen julkisella sektorilla on rajallinen mutta sittenkin tärkeä rooli: koulutukseen on tarjottava riittävästi edellytyksiä samalla, kun yritysten t&k- investointien kannustimia on parannettava. Tehokkaasti toimivat työmarkkinat nostavat myös tuottavuutta. Euroalueen potentiaalinen kasvu on todennäköisesti 1 ja 2 prosentin välillä, mutta potentiaalia voidaan nostaa mainituilla politiikkatoimilla.

2 Kansainvälisen talouden vetoapua euroalueen ja Suomen talouteen heikentyä

Kansainvälisen kaupan kehitys oli vielä alkukesästä hyvää synkentyneistä talousnäköymistä huolimatta. EKP:n syyskuun ennusteessa euroalueen ulkopuolisen maailman kasvuennustetta vuodelle 2023 laskettiin kuitenkin 0,4 prosenttiyksikköä. Ennusteiden laskuun vaikutti lähinnä Yhdysvaltain ja Kiinan kasvun hidastuminen. Kasvun hidastuminen näkyy myös euroalueen teollisuuden vientitilauksissa, jotka ovat alkaneet kesän aikana vähentyä.

Myös IMF heikensi merkittävästi maailmantalouden kasvuennustetta tuoreimmassa ennusteessaan. Maailmantalouden kasvu hidastuu vuoden 2021 6,0 prosentista 3,2 prosenttiin vuonna 2022 ja 2,7 prosenttiin vuonna 2023. IMF ennustaa globaalin inflaation nousevan tänä vuonna 8,8 prosenttiin mutta hidastuvan sitten tasaisesti 4,1 prosenttiin vuoteen 2024 mennessä.

Tuoreimmissa ennusteissa Venäjän BKT:n odotetaan supistuvan yhteensä 8–10 % vuosina 2022–2023. Ilman sotaa Venäjän BKT olisi siis voinut olla vuonna 2023 jopa 15 % suurempi. Suomen Pankin 10.10. 2022 julkaistun ennusteen mukaan Venäjän talous supistuu tänä vuonna 4 % ja ensi vuonna 4 %, ellei maailmantilanne merkittävästi muutu. Sodan vuoksi Venäjälle asetetut talouspakotteet ovat eristäneet Venäjän kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta, rajoittaneet teknologiatuotteiden saatavuutta Venäjällä ja leikanneet venäläisten tavaroiden ulkomaista kysyntää. Venäjä on polttanut sillat keskisiin länsimaihin vuosiksi eteenpäin. Yhteistyö Kiinan kanssa korvaa menetettyjä länsisuhteita vain pieneltä osin. Edessä on joka tapauksessa vaikea sopeutuminen alhaisempaan elintasoon.

Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto

Juha Kilponen

Muistio

13.10.2022

SP/FIVA-EI RAJOITETTU

Julkinen

3 (5)

3 Raha- ja finanssipolitiikan koordinaatio

Vaikka rahapolitiikalla voidaan vaikuttaa energiahintoihin suoraan vain rajallisesti, on sen reagoitava yleisen hintatason nousun kiihtymiseen. Koska inflaatiovauhti on jo aivan liian nopea ja sen odotetaan pysyvän tavoitetta nopeampana vielä pidemmän aikaa, EKP:n neuvosto aloitti rahapolitiikan kiristämisen heinäkuussa 2022, jolloin ohjauskorkoja nostettiin 0,50 prosenttiyksikköä. Syyskuussa ohjauskorkoja nostettiin edelleen, 0,75 prosenttiyksiköllä.

Vaikka rahapolitiikka onkin kiristynyt, ovat korot edelleen talouden tasapainoisen kehityksen kannalta liian matalalla ja EKP:n neuvosto odottaa korkojen nousevan jatkossakin. Markkinat odottavat lyhyiden pankkien välisten korkojen kuten euriborien nousevan nyt 3 prosentin tuntumaan 2023 loppuun mennessä.

Monet euroalueen maat ovat alkaneet kompensoida energian hinnan nousun vaikutuksia kotitalouksille tulonsiirroilla tai verotusta muuttamalla. Toimet on suunniteltu kansalaisten ja yritysten tilanteen helpottamiseksi. Ne kuitenkin samalla lisäävät tai vähintään ylläpitävät kysyntää, vaikka nyt kysyntää pitäisi supistaa. Laajamittaisten toimien sijasta hintojen nousun vaikutuksia voidaan tasoittaa rajoitetuilla ja tilapäisillä toimilla heikoimmassa asemassa oleville kotitalouksille.

Tehdyt finanssipolitiikan toimet myös kasvattavat julkisia menoja ja vähentävät tuloja. Kun tämä tapahtuu samanaikaisesti julkisen velan korkomenojen nousun, kasvun hidastumisen ja verotulojen supistumisen kanssa, jo ennestään suuri rakenteellinen alijäämä kasvaa ja kumuloituu vieläkin suuremmaksi velkataakaksi.

Kasvava velkataakka itsessään voi alkaa kiihdyttää inflaatiota ja nostamaan pitkiä korkoja, erityisesti jos uskottavuus julkisen talouden kestävyYTEEN alkaa horjua. Äärimmilleen vietyä tällaisessa tilanteessa taloudesta katoaa hinta-ankkuri, kun inflaatio ei ole enää myöskään rahapolitiikan kontrollissa.

Rahapolitiikan ja finanssipolitiikan tehtävä on kaikissa oloissa varmistaa, että taloudenpitäjien uskottavuus politiikkaan ja sille asetettuihin tavoitteisiin säilyy ja häiriöt eivät muutu pysyviksi talouden tasapainoista kehitystä pysyvästi haittaavaksi ilmiöiksi.

4 Suomen talouden näkymät

4.1 Kriisit ja epäedullinen väestökehitys hidastavat kasvua

Suomen talouden kasvunäkymät ovat heikentyneet kesän aikana. Suomen Pankin syyskuussa julkaistun väliennusteen mukaan Suomen talous kasvaa 2,2 % tänä vuonna ja supistuu ensi vuonna 0,3 %. Vuonna 2024 kasvun ennustetaan palaavan reiluun prosenttiin, eli lähelle pitkän aikavälin kasvumahdollisuuksia. Inflaatio kiihtyy 7 prosenttiin vuonna 2022 ja yltää vielä ensi vuonna reiluun 4 prosenttiin. Energiakriisin vuoksi inflaatioennusteeseen liittyy kuitenkin huomattavaa epävarmuutta ja heikommankin skenaarion mahdollisuus on hyvä pitää mielessä.

Suomen Pankin pitkän aikavälin ennusteen mukaan Suomen talouskasvu jää 2020- ja 2030-luvuilla vain noin 1,2 prosenttiin, ja sen jälkeen hidastuu edelleen vain noin puoleen prosenttiin vuodessa. Talouden kasvumahdollisuuksia heikentävät sekä työikäisen väestön pieneneminen että heikko työn tuottavuuskehitys. Tuottavuuskehitystä hidastavat sekä tuotannollisten investointien vähäisyys että inhimillisen pääoman heikentyvät näkymät.

Jos nykyiset kehityskulut väestönkasvussa ja koulutuksessa jatkuvat, uhkana on, että inhimillisen pääoman määrä alkaa vähentyä 2040-luvulla. Lisäksi ikäsidonnaisten terveys- ja hoivapalveluiden kysyntä kasvaa edelleen, jolloin nämä tuottavuuskehitykseltään heikot palvelut sitovat tulevaisuudessa aiempaa suuremman osan työvoimasta. Näistä trendeistä johtuva hidas talouskasvu vaikeuttaa puolestaan julkisen talouden kestävyysongelman ratkaisua.

4.2 Julkisen talouden tila ja näkymät

Vaalikautta 2019–2023 ovat leimanneet hyvin poikkeukselliset tapahtumat. Koronapandemialla ja Venäjän hyökkäyksellä Ukrainaan on sekä lyhyen että pitkän aikavälin vaikutuksia julkiseen talouteen. Kriisin edellyttämien välittömien toimien rahoitus velkaantumalla on ollut perusteltua. Toisaalta jos kriisit aiheuttavat pysyvämpiä julkisia menotarpeita, tarpeiden rahoitusta on syytä tarkastella muita menoja vähentämällä tai tuloja lisäämällä.

Alkuvuonna 2022 nopea työllisyyden ja kulutuksen kasvu ovat kasvattaneet verotuloja ja vahvistaneet julkista taloutta. Talouskasvun hidastuminen sekä heikentyneet työllisyysodotukset ennakoivat suotuisan työllisyyskehityksen päättymistä. Lisäksi muun muassa puolustushankinnat, hallitusohjelman mukaiset pysyvät menolisäykset ja korkotason nousun aiheuttaman korkomenojen kasvu kääntävät velkasuhteen uudelleen kasvuun. Myös energiakriisin

Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto

Juha Kilponen

Muistio

13.10.2022

SP/FIVA-EI RAJOITETTU

Julkinen

5 (5)

vaikutusten lieventämiseen tähtäävät tukitoimet ja julkiset investoinnit energia-siirtymän nopeuttamiseksi lisäävät julkisia alijäämiä.

Julkisen talouden tulot ja menot ovat rakenteellisesti epätasapainossa. Pidemmällä aikavälillä epätasapainoa ylläpitää väestön ikääntyminen, jonka vuoksi julkiset terveydenhoidon ja pitkäaikaishoivan menot kasvavat. Jos finanssipolitiikan linjaa ei korjata, julkinen velka kasvaa pitkällä aikavälillä kestäättömälle tasolle. Kestävyyssvajeen kooksi arvioidaan tällä hetkellä 3–3 ½ % suhteessa BKT:hen.

Pitkällä aikavälillä kestävä finanssipolitiikkaa olisi pyrkiä saattamaan julkinen talous lähemmäksi tasapainoa menojen kasvupaineesta huolimatta. Tasapainoisempi julkinen talous pitäisi velkasuhteen hallinnassa ja mahdollistaisi myös tarvittavan finanssipolitiikan liikkumavaran luomisen tulevia kriisejä varten.

Vaikka julkisen talouden sopeuttamistoimet ovatkin tarpeen, sen kestävyys vahvistamiseksi tarvitaan myös sellaisten uudistusten jatkamista, jotka parantavat työllisyyden ja talouskasvun edellytyksiä. Ne tukevat samalla suoraan suomalaisten taloudellista hyvinvointia. Suuri merkitys on juuri väestön ja sen osaamisen kehityksellä tulevana vuosikymmeninä.

Inhimillisen pääoman kehitykseen voidaan vaikuttaa panostamalla koulutukseen ja lisäämällä kannustimia kouluttautumiseen, työntekoon ja syntyvyyden kasvuun. Koulutetun työperäisen maahanmuuton lisääminen kasvattaisi niin ikään inhimillistä pääomaa ja kotoperäisiä politiikkatoimia nopeammin. Myös työllistymisen kannustimien vahvistamisella on suuri merkitys, samoin kuin innovaatiopolitiikan laajemmalla uudistamisella.